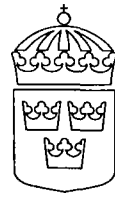

Regeringens skrivelse

1991/92:32

om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning vid förundersökning i brottmål under år 1990

Skr.
1991/92:32

Regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 24 oktober 1991.

På regeringens vägnar

Carl Bildt

Gun Hellsvik

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redogörs för tillämpningen under år 1990 av bestämmelserna i rättegångsbalken om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning vid förundersökning i brottmål. Såvitt gäller hemlig teleövervakning, lämnas också en motsvarande redogörelse för tiden 1 september – 31 december 1989.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 24 oktober 1991

Närvarande: statsministern Carl Bildt, ordförande, och statsråden B. Westerberg, Friggebo, Johansson, Laurén, Hörnlund, Olsson, Svensson, af Ugglas, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Wibble, Björck, Davidson, Königberg, Odell, Lundgren, Unckel, P. Westerberg, Ask

Föredragande: statsrådet Hellsvik

Skrivelse om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning vid förundersökning i brottmål under år 1990

Bestämmelser om hemlig teleavlyssning som tvångsmedel vid beivrande av brott finns i första hand i 27 kap. rättegångsbalken (RB). Sedan den 1 september 1989 (prop. 1988/89:124, JuU25, rskr. 313, SFS 1989:650), finns också i kapitlet bestämmelser om hemlig teleövervakning.

Regler om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning finns – förutom i RB – även i lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål, lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m. samt lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll, som trätt i kraft den 1 juli 1991 och ersatt lagen (1989:530) om åtgärder för att förebygga våldsdåd med internationell bakgrund (terroristlagen).

Hemlig teleavlyssning innebär att samtal eller andra telefonmeddelanden, som befordras av televerket till eller från viss telefonapparat eller annan teleanläggning, i hemlighet avlyssnas eller upptas genom tekniskt hjälpmedel för återgivning av innehållet i meddelandet. Förutom avlyssning av telefonsamtal kan tvångsmedlet således användas också för upptagning av annan telekommunikation än muntlig sådan, såsom telex, telefax och datakommunikation. Hemlig teleövervakning innebär att uppgifter i hemlighet lämnas av televerket om samtal eller andra telemeddelanden som har expedierats eller beställts till eller från en viss telefonapparat eller annan teleanläggning eller att en sådan anläggning avstängs för samtal eller meddelanden.

I enlighet med riksdagens önskemål (JuU 1981/82:54, rskr. 298) redovisar regeringen årligen hur reglerna om teleavlyssning i RB har tillämpats. I samband med att reglerna om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning ändrades den 1 september 1989 uttalades i lagstiftningsärendet (prop. 1988/89:124 s. 55) att regeringens redovisning till riksdagen angående tillämpningen av bestämmelserna borde behållas vid övergången till de nya reglerna om hemlig teleavlyssning och att en motsvarande redovisning borde lämnas när det gäller hemlig teleövervakning.

Regeringen lämnade hösten 1990 en redogörelse till riksdagen för tillämp-

ningen av hemlig teleavlyssning enligt RB under år 1989 (skr. 1990/91:21, JuU6, rskr. 61). Jag avser nu att ta upp frågan om motsvarande redogörelse för år 1990. Årets redogörelse skall också omfatta tillämpningen av hemlig teleövervakning enligt RB under år 1990. Inför förra årets redogörelse kunde rikspolisstyrelsen av tekniska skäl inte lämna någon redovisning såvitt gällde hemlig teleövervakning under år 1989. Därför omfattar årets redogörelse även tillämpningen av hemlig teleövervakning under tiden 1 september – 31 december 1989. Jag bygger min redogörelse på uppgifter som rikspolisstyrelsen lämnat i en skrivelse till regeringen den 14 oktober 1991. Redogörelsen omfattar samtliga fall av hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning enligt RB:s regler under den aktuella tiden.

Teleavlyssning och teleövervakning vid förundersökning med stöd av bestämmelserna i RB har enligt rikspolisstyrelsens skrivelse huvudsakligen förekommit i förundersökningar där det funnits starka misstankar om organiserad eller annars omfattande handel med narkotika och då andra spaningsmetoder prövats utan resultat eller redan från början bedömts vara otillräckliga. Huvudsyftet har liksom tidigare varit att avslöja den mera omfattande smugglingen till och försäljningen inom landet.

Närmare om hemlig teleavlyssning

När det gäller förundersökningar avseende *grovt narkotikabrott* visar rikspolisstyrelsens redogörelse att domstol under år 1990 meddelat tillstånd att avlyssna kommunikation till eller från telefonapparater eller andra teleanläggningar som innehafts eller använts av sammanlagt 214 misstänkta personer. Antalet fall under åren 1969¹–1990 är följande.

1969	28	1977	122	1985	233
1970	39	1978	102	1986	213
1971	44	1979	147	1987	205
1972	34	1980	220	1988	210
1973	46	1981	277	1989	214
1974	44	1982	313	1990	214
1975	42	1983	418		
1976	64	1984	414		

Siffran för år 1989 har – beroende på en felföring i tidigare statistik – ökats med tre jämfört med föregående års redogörelse.

Enligt rikspolisstyrelsen visar preliminära beräkningar för år 1991 fram till september att antalet tillstånd beträffande grova narkotikabrott inte kommer att förändras i någon högre grad jämfört med år 1990.

När det gäller *andra grova brott* som enligt RB kan grunda rätt till teleavlyssning har enligt rikspolisstyrelsen teleavlyssning under år 1990 använts i 13 fall. Det har gällt förundersökningar rörande mord, grova rån, allmänfarlig ödeläggelse och grovt sabotage. Motsvarande siffror för de närmast föregående åren var 17 (1983), 13 (1984), 6 (1985), 15 (1986), 15 (1987), 15

¹ Möjligheten att tillgripa telefonavlyssning vid misstanke om grova narkotikabrott tillkom år 1969

(1988) och 24 (1989). Beträffande 1986 års siffra har också i årets redogörelse utslutits den telefonavlyssning som det året ägde rum i utredningen av mordet på statsminister Olof Palme.

Av rikspolisstyrelsens redovisning framgår att den genomsnittliga avlyssningstiden år 1990 var 46 dagar. Motsvarande siffra var för år 1989 44 dagar, för år 1988 48 dagar, för år 1987 54 dagar, för år 1986 53 dagar och för år 1985 60 dagar. En granskning av handlingarna visar att avlyssningstiderna varierar. Det finns ärenden där avlyssningen pågått bara under några dagar, medan den i några andra fall har pågått i mer än fyra månader. I ett fall har avlyssningen pågått så länge som drygt sex månader.

När det gäller frågan i vilken mån teleavlyssningen fyllt avsett ändamål framgår att avlyssningen har haft betydelse för förundersökningen i fråga om den misstänkte i ca 77 procent av fallen år 1985, 64 procent år 1986, 68 procent år 1987, 44 procent år 1988, 51 procent år 1989 och 47 procent år 1990. Såvitt gäller förundersökningens betydelse i fråga om den misstänkte framgår också att avlyssningen inte gett något resultat i 15 procent av fallen och att åtgärden avbrutits med kvarstående misstanke i knappt 38 procent av fallen år 1990.

Under år 1990 har det inte förekommit något fall där domstol lämnat en ansökan om teleavlyssning utan bifall. I likhet med tidigare år har rikspolisstyrelsen tillämpat en viss förhandsprövning av de ärenden där teleavlyssning har aktualiserats (jfr prop. 1980/81:76 s. 277 och 278). Vid förhandsprövning under år 1990 har rikspolisstyrelsen lämnat negativt besked i två fall.

Närmare om hemlig teleövervakning

När det gäller antalet tillstånd som lämnats för hemlig teleövervakning visar rikspolisstyrelsens redovisning att sådana tillstånd lämnades i åtta fall under tiden 1 september till 31 december 1989 och i 42 fall under år 1990. Tillstånden under år 1989 gällde i samtliga fall förundersökningar rörande grovt narkotikabrott/narkotikabrott, medan tillstånden under år 1990 avsåg grovt narkotikabrott/narkotikabrott i 38 av fallen och grovt bedrägeri, grovt häleri och grov urkundsförfalskning i de övriga fallen. Den genomsnittliga teleövervakningstiden var 43 dagar för år 1989 och 42 dagar för år 1990. Handlingarna visar att tiderna för teleövervakningarna varierar mellan några dagar och, som mest, knappt tre månader.

När det gäller frågan i vilken mån teleövervakningen fyllt avsett ändamål framgår att övervakningen har haft betydelse för förundersökningen i fråga om den misstänkte i knappt 13 procent av fallen under år 1989 och i 19 procent av fallen under år 1990. Vidare framgår att förundersökningen inte gett något resultat i 38 procent av fallen under år 1989, medan motsvarande andel för år 1990 var knappt 36 procent. Antalet fall där åtgärden avbrutits med kvarstående misstanke uppgick till 50 procent år 1989 respektive 45 procent år 1990.

Under år 1989 och år 1990 har det inte förekommit något fall där domstol lämnat en ansökan om hemlig teleövervakning utan bifall.

För egen del kan jag med anledning av rikspolisstyrelsens redovisning till en början konstatera att antalet teleavlyssningar på grund av misstanke om grov narkotikabrottslighet sedan år 1986 ligger på en konstant nivå.

Statistik från statistiska centralbyrån visar att antalet för grova narkotikabrott lagförda personer ökat under år 1990 jämfört med året innan. Av tidigare års redogörelser framgår emellertid att antalet varierar såväl uppåt som nedåt från år till år.

Av rikspolisstyrelsens skrivelse framgår vidare att antalet beslag av cannabis, amfetamin och heroin har ökat kraftigt under senare år och att denna ökning fortsätter. Beslagsmängderna av amfetamin, heroin och kokain ökar också kraftigt jämfört med föregående år.

Som framhållits i tidigare redogörelser till riksdagen kan teleavlyssning uppenbarligen inte avvaras i kampen mot narkotikabrottsligheten och annan särskilt grov brottslighet. Men det är angeläget att åtgärderna så långt det är möjligt begränsas både när det gäller antalet avlyssnade apparater och den tid som avlyssning pågår. Av siffrorna i årets redogörelse kan utläsas att avlyssningarna under senare år i stort har stabiliserat sig på en konstant nivå, inte bara när det gäller antalet tillstånd, utan också när det gäller den genomsnittliga avlyssningstiden, avlyssningstiderna i övrigt samt andelen avlyssningar som haft betydelse för förundersökningen i fråga om den misstänkte. I förra årets redogörelse konstaterades beträffande 1989 års siffra att den visade på en kraftig ökning av antalet avlyssningar i samband med andra grova brott. Motsvarande siffra för år 1990 tyder på att denna ökning endast var tillfällig.

Beträffande de redovisade siffrorna om teleövervakningen kan konstateras att teleövervakningen till helt övervägande del har fått sin största betydelse i förundersökningar rörande narkotikabrottslighet. Såvitt gäller antalet beviljade tillstånd kan också konstateras att dessa successivt har ökat under den redovisade perioden och att mer än dubbelt så många tillstånd beviljades under andra halvåret 1990 jämfört med det första. Det är dock för tidigt att redan nu dra några slutsatser av detta. Att teleövervakningarna i jämförelse med teleavlyssningarna visar ett sämre resultat när det gäller i vilken mån åtgärden har haft betydelse för förundersökningen i fråga om den misstänkte är knappast förvånande med tanke på tvångsmedlens olika användningsområde. Teleövervakningen fyller en viktig funktion för att exempelvis kartlägga en misstänkt narkotikalangares kontaktkrets och utgör ofta ett effektivt komplement till teleavlyssningen.

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad som i det föregående har anförts om tillämpningen av bestämmelserna i RB om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning vid förundersökning i brottmål.

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

